

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בס"ד, י' תמוז התשפ"ו

חולין נ"ו – טרפות בעוף

שאלות:

1. עדיאל רואה שבר בגולגולת של התרנגולת, האם התרנגולת טריפה?

טרפות העוף

- בהמשך למשנת הטרפות של הבהמה, המשנה מפרטת את הטרפות הייחודיות לעוף, בעיקרון כל הטרפות של הבהמה מטריפות גם בעוף, ואלו שמנויות במשנתינו מזכרו, כי היה מקום לחשוב שבעוף הם יהיו שונים:
 - נקב בוושט, קנה שנחתך לרוחבו ("פסוקת הגרגרת") היה מקום לחשוב שבגלל שהעוף עדין, אולי הגרגרת שלו גם תיטרף בנקב, נשיכת חולדה בראש שמנקבת את קרום המוח, כאן היה מקום לחשוב שאפילו ללא ניקוב הקרום, העוף ייטרף, נקב בקורקבן או במעיים הדקין (גם כאן היה מקום לחשוב שהעוף ייטרף אם המעיים יצאו ממקומם אפילו ללא נקב).
 - איברים פנימיים שנשרפו והתכווצו באש ("נחמרו"): אם הם אדומים ונעשו ירוקים (או להיפך) – העוף טרפה; אם נותרו אדומים – כשר.
 - עוף שנדרס, נחבט בכותל או נרמס תחת בהמה: יש חשש לריסוק איבריו, אבל אם שהה בחיים 24 שעות ("מעת לעת") ונשחט – כשר (לאחר בדיקה).
- **רב, שמואל ולוי אמרו** שכדי לבדוק אם נשיכת החולדה ניקבה את קרום המוח, שוחטים את העוף, מכניסים אצבע לתוך פיו ולוחצים את המוח כלפי מעלה. אם המוח יוצא ומבצבץ דרך חור הגולגולת – הקרום ניקב והעוף טרפה. גם לדעת המחמיר שנקב בקרום העליון לבדו מטריף, הבדיקה יעילה, מפני שאם הקרום העליון ניקב, הקרום התחתון הרך יפקע מיד מחמת לחץ האצבע והמוח יבצבץ.
- **זעירי** פסק בהתחלה שאין בדיקה לחולדה מפני ששיניה דקות ועקומות, והנקבים לא מכוונים זה מול זה כך שהמוח נחסם על ידי העצם ולא מבצבץ. בהמשך הוא חזר בו ושלח לחכמים שאפשר לבדוק את החולדה בלחץ יד, אבל לא במסמר או במחט שמעבירים אותם על הקרום, (אם הם לא עוברים חלק סימן שיש חור), החשש הוא שמא הבודק ינקב את הקרום בעצמו. **רבי יוחנן** התיר לבדוק גם במסמר/מחט. ובנושא הזה של בדיקה במחט נחלקו גם **רבי יהודה ורבי נחמיה**, בשאלה האם החשש מאכילת טריפות מצדיק בדיקה שבעצמה יכולה לגרום הפסד ממון לישראל.
- הגמרא מביאה ברייתא להוכיח **שרבי יהודה** הוא זה שמכשיר בדיקה במחט. והגמרא **מקשה** סתירה בברייתא הזו, שמצד אחד אומרת יש בדיקה לחולדה, אבל מצד שני **אומרת** שכל שבר בגולגולת מנשיכת חולדה מטריף מיד ללא בדיקה! הגמרא **מתרצת** ששבר עצם ללא בדיקה מטריף רק בעוף המים (כמו אווזים), כי קרום המוח שלו רך במיוחד ולא יתכן שהעצם נשברה מבלי שהקרום נקרע עמה. והגמרא מביאה מקורות נוספים, שבהם עלתה הסתירה הזו, ותירצו אותה באותו אופן שמדובר בעוף המים.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

- **רב שיזבי** היה בודק את הגולגולת לראות אם יש נקב במוח, מול אור השמש; **רב יימר** בודק במים (מרוקן את המוח, וממלא את הקרום במים ובודק אם יש דליפה, או שממלא את הנקב בגולגולת במים ורואה אם במים יש עקבות של מוח); **ורב אחא בר יעקב** בודק על ידי העברת קש של חיטה על גבי הקרום לראות אם הוא נתקע בנקב.
2. גברי רואה שהקורקבן של התרנגולת ירוק, יש מקום לשאלת רב?

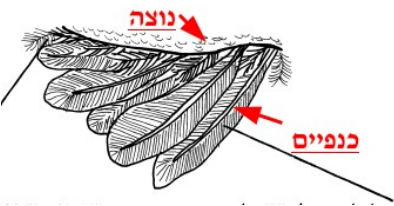
נזקי אש בעוף

- המשנה **אמרה** שאיברים פנימיים שנשרפו באש: אם הם אדומים ונעשו ירוקים – העוף טרפה, **רבי יוחנן אמר** בשם **רבי יוסי בן יהושע** ששיעור שינוי הצבע לירוק הוא במשהו (כמו שיעור נקב שפוסל).
 - **רב יוסף שאל** את אביו **רבי יהושע בן לוי** מה הדין אם רק החלק של הכבד שנמצא מול המעינים הפך ירוק? הוא השיב לו שהעוף טרפה, ולכאורה זה קשה הרי הכבד פסול רק אם הוא ניטל כולו? לכן **רבא מסביר**: שאם הכבד הוריק מהחום מול המעינים, מוכח שהחום חדר פנימה ושרף את המעינים עצמם, והעוף טרפה בגלל המעינים.
 - הכלל "ירוק פסול" ו"אדום כשר" תלוי בצבעו הטבעי של האיבר:
 - הגמרא **מספרת** של**רבי יהושע בן לוי** הייתה תרנגולת שהמעינים שלה היו ירוקים, והוא שלח אותה ל**רבי אלעזר הקפר** הגדול שבדורו, ולמרות שהדקים היו ירוקים, הוא הכשיר אותה. והגמרא **מסבירה** שהירוק פוסל רק בקורקבן בלב ובכבד.
 - הגמרא גם מביאה מקרה הפוך של**רבי יצחק בר יוסף** הייתה תרנגולת שהדקים היו אדומים, **רבי אבהו** הטריף את התרנגולת הזו, למרות שהמשנה אמרה שאדום זה צבע כשר. כי אדום כשר רק בלב בקורקבן ובכבד שכשהם בריאים הם אדומים. אבל הדקים שבדרך כלל ירוקים וכן כל דבר שהוא ירוק והפך לאדום זה גם טרפה.
 - **רבי מני אמר**: שאיברים אדומים שהוריקו באש, אבל לאחר שבישלו אותם חזרו לצבעם האדום – כשרים מוכח שזה היה רק פיח חיצוני שירד במים. **רב נחמן בר יצחק** מוסיף הפוך: שאיברים אדומים שלא הוריקו באש, אבל אחרי שבישלו אותם הם הוריקו – זה טרפה כי הבישול גילה את הנזק הפנימי שהיה חבוי בהם.
 - **רב אשי אומר** שאם ככה אולי כל עוף צריך לבשל בשביל לגלות אם ישתנה הצבע ואולי הוא טרפה? הגמרא **דוחה את הסברא** כי אין להחזיק פגם בבהמה אלא אם כן במקרה בישלנו והשתנה הצבע.
 - **רבי אלעזר ברבי ינאי אמר**: שכל עוף שקיבל מכה חזקה (נדרס, נחבט בכותל, או נרמס על ידי בהמה) – גם אם שהה 24 שעות בחיים והוא מפרכס, הוא עדיין טעון בדיקה אחרי השחיטה שמא נשברה השדרה ונקרע החוט.
3. שבתאי מרט נוצות של יונה האם היונה טריפה?

משנת העופות הכשרים

- המשנה **מפרטת** מומים וחבלות בעוף שאינם מטריפים אותו: קנה שניקב או נסדק, נשיכת חולדה בראש שלא פגעה בקרום המוח, נקב בזפק (זה שקית באזור הצוואר קרובה לפה של העוף שמרככת את האוכל, לפני שהוא יורד לקורקבן) ולשיטת **רבי** אפילו אם כל הזפק ניטל

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

גם כשר, בני מעיים שיצאו החוצה ולא ניקבו, כנפיים שזה הנוצות הגדולות על כל הגוף שנשברו או גללים שנשברו, ואפילו בחלק העליון אם העצם לא בולטת החוצה, ונוצות שנמרטו. **רבי יהודה מחמיר**: שאם נמרטה כל הנוצה הדקה שצמודה לגוף ומגינה עליו מהקור (**רבינו גרשום**) – טרפה.

- הברייתא **מספרת שרבי סימאי ורבי צדוק** הורו הלכה למעשה ב"טרפחת" (הרחם של הבהמה) כמו שפסק **רבי** ב"זפק" של העוף (**שרבי** מתיר זפק אפילו אם ניטל לחלוטין). הגמרא **מסתפקת** האם הם הורו שתי הוראות אחת ברחם שניטל לאיסור, ו**כרבי** בזפק, או שאולי הם הורו רק ברחם להיתר כמו **רבי** בזפק? והספק נשאר ב"תיקו".

- **רבה אמר**: ש"גגו של זפק" (חלקו העליון של הזפק לכיוון הוושט) נידון לחומרא כמו הוושט, וכל נקב משהו בו מטריף את העוף. **רב ביבי בר אבבי מבהיר** שהגבול הוא האזור העליון של הזפק שנמתח ונהיה צר לכיוון הוושט.

4. לנבו יש שבר בשריר הבטן, האם זה מסוכן שהמעיים יבלטו החוצה?

פגמי מעיים

- המשנה **אמרה** שאם בני המעיים יצאו החוצה דרך חתך בבטן אבל לא ניקבו – העוף כשר. **רבי שמואל בר רב יצחק מסייג**: שהעוף כשר רק אם החזירו את המעיים למקומם באותו סדר מקורי. אבל אם הפכו את סדר הלולאות והאיברים ("היפך בהן") – העוף טרפה, שנאמר: "הוא עֶשֶׂךָ וְיִכְנְנֶךָ" – מלמד שהקדוש ברוך הוא ברא בתוך הגוף מקום מיוחד ("כונניות") לכל איבר ואיבר, ואם חל שינוי בעל החיים מת. **רבי מאיר מפרש** את הפסוק על עם ישראל: שכל המושלים שבהם באים מתוכם ולא מעם אחר. כמו שלגוף יש את כל צרכיו בפני עצמו.
- הגמרא **מספרת שרומאי אחד** ראה אדם שנפל מהגג ובני מעיו נשפכו החוצה שלמים. הרומאי שחט את בנו של הפצוע, מול עיני אביו באחזית עיניים ודמיון בלבד. האב נבהל, נאנח אנחה עמוקה, ובנשימתו העמוקה משך באופן טבעי ומסודר את כל בני מעיו חזרה פנימה למקומם הנכון ללא היפוך. הרומאי תפר את בטנו והאישי ניצל.